

Relația dintre mediere și instanțe

Experiența franceză

*Béatrice Brenneur,
vicepreședinte GEMME*

En France, on a tout d'abord pensé que le juge était le mieux placé pour tenter d'amener les parties à rechercher elles-mêmes une solution amiable à leur litige.

C'est pourquoi le législateur a créé, en certaines matières, une phase obligatoire de conciliation. Ainsi, par exemple, les affaires jugées par le juge d'instance (qui statue sur les petits litiges), par le juge des affaires familiales pour les divorces, ou par les conseillers prud'hommes qui sont saisis des litiges individuels du travail, débutent par une tentative de conciliation.

Cependant, il faut bien reconnaître que les véritables conciliations devant les JAF sont quasi inexistantes et devant les Conseils de Prud'hommes, dont la nature paritaire est adaptée à la conciliation, la moyenne nationale est de 10%. Je n'ose pas parler du nombre de conciliations faites par les magistrats dans le cadre de l'article 21 du Code de Procédure Civile qui donne au juge la mission générale de concilier les parties: il est insignifiant.

Istoricul medierii

Medierea judiciară s-a născut pe cale pretoriană. Începând cu 1970, în principal în materia litigiilor de muncă, apoi în materia dreptului familiei, magistrații au realizat că aplicarea rigidă a normei juridice nu le permitea întotdeauna să pronunțe o hotărâre satisfăcătoare din punct de vedere uman. Uneori, hotărârile pronunțate întâmpinau dificultăți de executare întrucât ele nu erau bine primite de părți sau suprimau orice reluare viitoare a relațiilor sociale (ceea ce putea avea consecințe grave în speța concretă, spre exemplu în privința educației copiilor sau în cazul în care

părțile erau în continuare legate de un contract de muncă sau comercial).

Acești magistrați au început să dispună medieri în cadrul misiunii lor generale de împăcare a părților, prevăzută de articolul 21 din Codul de procedură civilă.

Această practică a fost consacrată de legiuitor în anul 1995.

Franța este una din primele țări europene care a promulgat o legislație în materia medierii, începând cu legea din 8 februarie 1995 și decretul său de aplicare din 22 iulie 1996, devenite articolele 131-1 și următoarele din Codul de procedură civilă.

Chiar de la apariția sa, medierea a întâmpinat dificultăți întrucât a fost

nefericit prezentată de autoritățile publice drept o măsură destinată decongestionării instanțelor și nu pentru îmbunătățirea actului de justiție.

Concilierea judiciară efectuată de către judecător

În Franța, s-a apreciat că judecătorul fondului era mai bine plasat pentru a îndruma părțile să ajungă la o soluționare amiabilă a litigiului. Acesta este motivul pentru care, în anumite materii, legiuitorul a introdus obligativitatea concilierii.

Astfel, litigiile deferite judecătorului unic (care statuează asupra litigiilor minore), cele legate de dreptul familiei, în speță divorțuri sau litigii individuale de muncă, debutează cu o tentativă de conciliere.

Totuși, trebuie admis faptul că procesul de conciliere a cedat locul unei proceduri mult mai incitante: procesul în sine.

Concilierea veritabilă în fața judecătorului specializat în litigii de dreptul familiei sunt aproape inexistente iar, în fața instanțelor specializate în dreptul muncii, a cărei natură paritară³ este adaptată concilierii, procentul la nivel național este de 10%. Nici nu îndrăznesc să vorbesc despre numărul concilierilor efectuate de magistrați în aplicarea dispoziției articolului 21 din Codul de procedură civilă care le conferă misiunea generală de împăcare a părților: procentul este insignifiant.

Totuși, după parcurgerea unei formări profesionale în domeniul comunicării, grație programelor oferite de Institutul Național al Magistraturii,

am îndeplinit personal misiunea de conciliere indicată de articolul 21.

Rezultatele la care am ajuns sunt foarte interesante.

Astfel, în doar câteva ore am reușit să aduc părțile la o înțelegere și să obțin o renunțare la judecată în 49 de cazuri în care, vreme de 13 ani, se judecau interesele coproprietarului irascibil față de coproprietate!

Insuficiența formării profesionale a judecătorilor francezi în materia tehnicilor de comunicare și a conduitei în timpul ședințelor este una din cauzele numărului redus de concilieri în Franța.

Alte motive țin de faptul că magistrații nu au timpul necesar pentru conciliere. Ei sunt supraîncărcați de dosare și nu pot aloca o oră sau două pentru soluționarea amiabilă a unei cauze.

În fine, concilierea este condusă de cel care va judeca dosarul în ipoteza unui eșec al concilierii și nici nu există o confidențialitate a dezbaterilor în această fază. Judecătorul află toate informațiile schimbate de părți în cadrul concilierii și, în ipoteza în care va fi nevoit să judece cazul, îi va fi dificil să nu țină cont de acestea.

Aceste puncte slabe ale concilierii, care explică rezultatele sale nesemnificative, au condus legiuitorul să se îndrepte spre un alt mod de rezolvare pe cale amiabilă a litigiilor: medierea.

Medierea, un instrument de modernizare a Justiției⁴

Potrivit articolului 131-1 din Codul de procedură civilă: „Judecătorul sesizat cu o cauză, poate, după obținerea

³ Membrii tribunalelor specializate în litigiile de muncă sunt aleși din două colegii, angajați și angajatori. Biroul de conciliere este compus din doi consilieri, unul din partea angajatorului și altul din partea angajaților

⁴ Béatrice Blohorn Brenneur, « *La médiation judiciaire: vers un nouvel esprit des lois dans les conflits individuels du travail* », Gaz. Pal. Din 2 iulie 1998, doct p.1, « *Justiția și Medierea, un judecător de serviciu mărturisește* »

acordului părților, să desemneze o terță persoană pentru a audia părțile și a confrunta punctele lor de vedere pentru a le permite să găsească o soluție conflictului existent. Aceeași putere este conferită judecătorului și în cursul derulării procesului”.

Originalitatea măsurii constă în aceea că de această dată sunt chiar părțile cele care vor căuta să ajungă la un acord, cu ajutorul unui terț.

Pentru a favoriza evoluția medierii, legea din 17 iunie 2008, devenită articolul 2238 din Codul civil, a intervenit pentru a pune în acord legislația franceză cu Directiva Europeană. Acest act normativ a stipulat expres că medierea suspendă termenul de prescripție.⁵

Legislația în materia medierii figurează în Codul de procedură civilă care este dreptul comun față de procedura aplicabilă în toate materiile civile, comerciale și de dreptul muncii. Astfel, medierea se aplică în toate materiile, fie că țin de dreptul familiei, de dreptul comercial, dreptul muncii, sau sunt litigii relative la dreptul de proprietate, contracte de locațiune sau construcții de imobile.

Medierea poate fi ordonată ori de câte ori părțile pot dispune de drepturile deduse judecătii.

În materia dreptului familiei, texte particulare, introduse în Codul civil prin legile din 4 martie 2002 referitoare la autoritatea părintească și din 26 mai 2004 referitoare la divorț, au permis judecătorului să prescrie părților să

contacteze un mediator pentru a le informa în privința obiectului și derulării acestui proces.

Ar trebui subliniată și generalizarea obligativității pentru părți de a se informa asupra medierii în toate domeniile⁶.

Astfel, mai multe medieri au fost derulate cu succes: Tribunalul din Tarascon (*le Tribunal de grande instance*) a obținut premiul „*Balanța de Cristal*” acordat de Uniunea Europeană pentru practica sa de mediere în materia dreptului familiei.

Tribunalul din Bobigny a inovat o altă practică: procedura obligativității îndrumării părților spre informare asupra medierii înaintea oricărei audieri în fața judecătorului de dreptul familiei (*JAF*) este în mod sistematic ordonată și părțile acceptă să meargă la mediere în aproape 80 % din cazuri. Această practică va fi generalizată pentru toți judecătorii specializați în materia dreptului familiei (*JAF*) din cadrul Tribunalului din Paris (*Tribunal de grande instance*).

În acest timp, mai rămân multe de făcut și de adunat la nivel național, reușitele în materia medierilor familiale nedepășind cu mult 1 % din cauze.

Medierea familială se axează pe o rețea asociativă care însumează aproximativ 400 de asociații de mediatori specializați pe probleme familiale. O diplomă de stat care să ateste calitatea de mediator specializat în acest domeniu, a fost creată.

⁵ „Termenul de prescripție este suspendat începând din ziua în care, ulterior intervenirii litigiului, părțile convin să recurgă la mediere sau la conciliere, sau, în absența unui acord scris, începând cu data primei reuniuni de mediere sau conciliere. Termenul de prescripție reîncepe să curgă, pentru o durată care nu poate fi mai mică

de 6 luni, începând cu data la care, fie una sau ambele părți, fie mediatorul sau cel care a efectuat concilierea, declară că medierea sau concilierea s-a finalizat”.

⁶ Ch. Jarrosson, „*Rapport Magendie sur la médiation d’octobre*” 2008, p.74 și 75

Franța este una din primele țări europene care a promulgat o legislație în materia medierii, începând cu legea din 8 februarie 1995 și decretul său de aplicare din 22 iulie 1996.

O practică interesantă a apărut, în aprilie 2009, de la judecătorii de proximitate specializați (*juges de proximité du ressort*) din cadrul Curții de Apel Paris. Astfel, chiar de la momentul înregistrării cauzei, grefa instanței propune părților să se adreseze *Forumului drepturilor* de pe internet, organism parapublic asociativ, creat în mai 2001 cu susținerea puterii publice, pentru a proceda, înaintea oricărui termen de judecată, la o tentativă de conciliere prin intermediul său. Este totuși vorba despre un proiect pilot mult prea recent demarat, pentru a se purcede la evaluarea rezultatelor.

În materia dreptului muncii, medierea este încă puțin răspândită. Putem totuși cita practica în materie a Camerei specializate a Curții de Apel din Grenoble, care, în perioada 1996-2005 a dispus mai mult de 1000 de medieri care s-au finalizat cu un acord în mai mult de 70% din cazuri, propunând astfel spre mediere aproximativ 20% din cauzele înregistrate.

Din păcate, această practică a rămas izolată și nici nu a fost preluată nici de tribunalele specializate (*conseils de prud'homme*), nici de alte Curți de Apel. Cu toate acestea, experiența expusă demonstrează faptul că medierea își poate găsi rostul în materia dreptului muncii și că, odată aplicată, poate da rezultate.

În materie comercială, medierea judiciară se dezvoltă lent.

Camerele de comerț sunt interesate de medierea convențională, înainte de sesizarea instanțelor competente. Unele dintre ele au format chiar și mediatori. Centrul de mediere și arbitraj din Paris, emanația Camerei de Comerț și Industrie din Paris, soluționează pe calea medierii aproximativ 300 de cazuri pe an, obținând în 70% - 80% din cazuri un acord.

La inițiativa Academiei de Mediere, întreprinderile și cabinetele de avocați au semnat o *Cartă a medierii* în 2004.

50 din cele mai mari întreprinderi franceze au aderat la această Cartă și prin același act s-au obligat să se adreseze mediatorului înainte de orice declanșare a unui litigiu. În anul 2006, 300 de cabinete de avocați, printre cele mai importante, s-au angajat să recomande medierea clienților lor.

Jean Claude Magendie, președintele Curții de Apel din Paris, într-un raport asupra medierii, a indicat că vrea să facă din aceasta o politică a instanței pe care o conduce. Este totuși prea devreme să se purceadă la o măsurare globală a efectelor, dar experimentul pilot pe care vrea să îl lanseze va avea un impact deosebit pentru medierea din Franța.

O practică de viitor începe să se nască în Franța, odată cu **e-medierea**.

Forumul drepturilor de pe internet dispune de un serviciu de mediere specializat în soluționarea amiabilă a litigiilor legate de internet. Se soluționează în această manieră anual, aproximativ 10 000 de cauze în materia drepturilor consumatorilor.

În fața tribunalelor de contencios administrativ, în afara unor experiențe

izolate, ca cea derulată în fața președintelui Tribunalului administrativ din Nisa, medierea e aproape inexistentă.

Justițiabilii în litigiu cu autoritățile publice, pot să sesizeze Mediatorul republicii. În ciuda acestui nume, acesta este mai mult un avocat al poporului decât un adevărat mediator. Ar trebui prin urmare, schimbată denumirea sa în „apărătorul cetățenilor”.

În materie penală, o lege din anul 1992 a introdus medierea. Din păcate, mediatorii din acest domeniu nu beneficiază de o formare profesională în privința tehnicilor de comunicare.

În general, aceștia sunt magistrați sau organe de poliție, pensionați, desemnați de Parchet iar, principiul confidențialității nu există. Medierea are un caracter aproape obligatoriu iar, autorul infracțiunii care refuză acest proces este adus în fața justiției penale, ceea ce dă medierii un caracter de

constrângere, contrar spiritului său inițial. Unii magistrați, ca Dominique Dourthe, judecător la tribunalul din Nisa, și-ar dori ca judecătorului însuși să îi fie permisă pronunțarea acestei măsuri, ceea ce nu este însă posibil față de stadiul actual al legislației.

Așadar, ar trebui regândită medierea în materie penală în Franța, aspect care va intra în sfera de interes a GEMME - Secțiunea franceză.

Traducere și adaptare realizate de judecător Alexandra Neagu

Nota redacției: Materialul a fost prezentat în cadrul Conferinței internaționale "Medierea în Uniunea Europeană. Stadiu și perspective", organizată la 29 octombrie 2010 la București de GEMME – Secțiunea Română, Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, Institutul Național al Magistraturii, Consiliul de Mediere, Academia Română, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir București și Editura Universitară